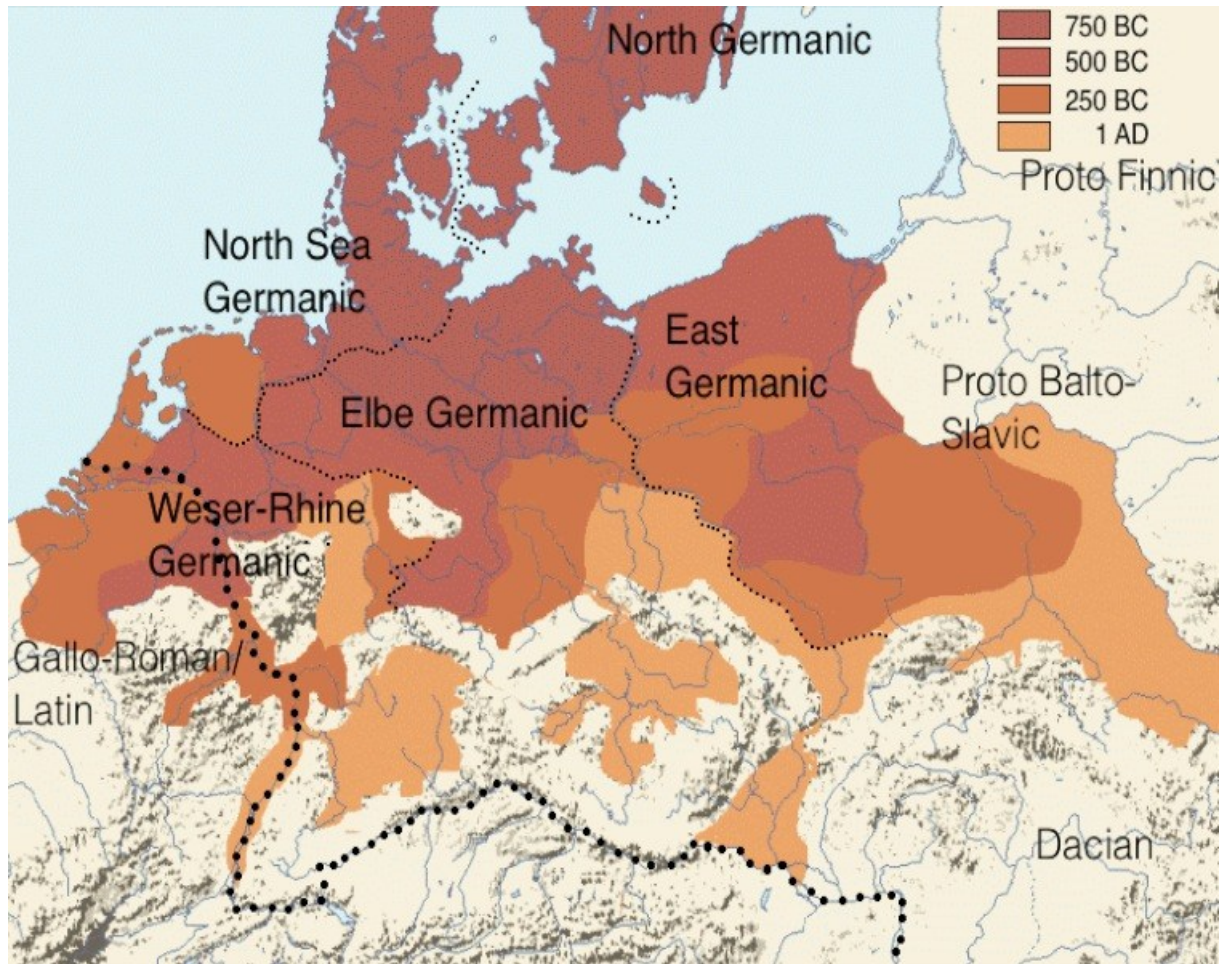
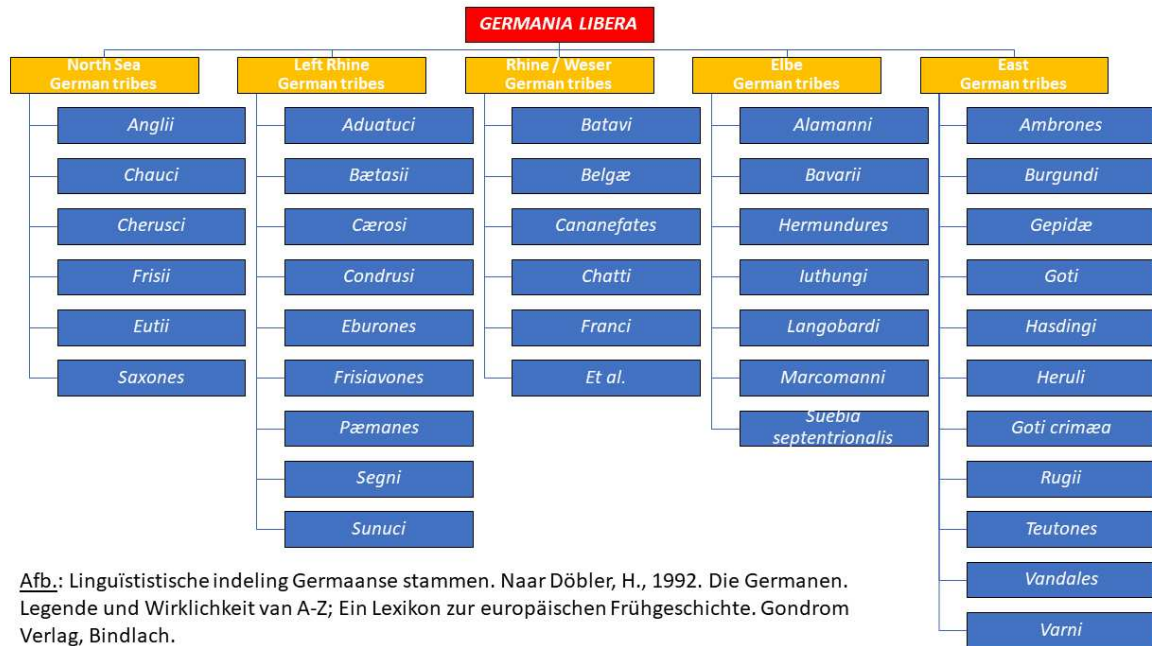

GERMANEN, ROMEINEN, FRANKEN, MEROVINGEN EN KAROLINGEN
grondleggers van West-Europa
(nog in bewerking)

De Germanen

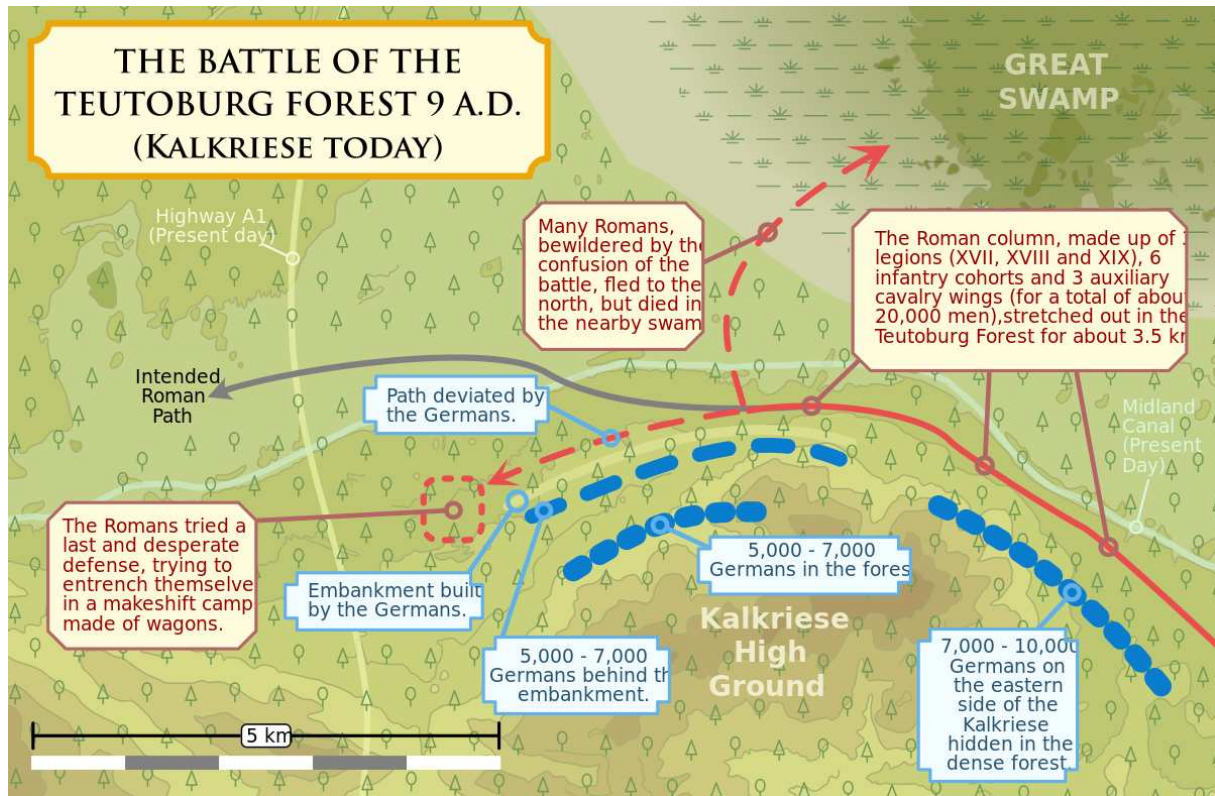
Afb.1.: Verspreiding Germaanse groepen rond het jaar 0 van de Christelijke jaartelling (Wiki-Pedia).

Afb. 2.: Linguïstische indeling Germaanse stammen. Naar Döbler, H., 1992.

De Varusslag (9. n.Chr) (zie ook: [Hermannsdenkmal](#))

Slecht weinig veldslagen in de Romeinse Tijd spreken zo tot de verbeelding als de zogenaamde Varusslag of *clades Variana* ('Varusramp'). Deze 3-daagse schermutselingen – naar de huidige Gregoriaanse kalender van 9 tot en met 11 september – vond hoogstwaarschijnlijk plaats in de buurt van het gehucht Kalkriese, op ca. tien kilometer afstand ten oosten van de plaats Bramsche, ten noorden van Osnabrück. Kalkriese wordt aan de noordrand begrensd door een hoogveen- en moerasgebied met de naam 'Großes Moor'. De slag vond geenszins plaats bij het Teutoburgerwoud, dat plusminus honderd kilometer zuidoostelijk van Kalkriese gelegen ligt. De Romeinse gouverneur en generaal [Publius Quinctilius Varus](#) (* Cremona, 46 v.Chr. – † Germania, 9 na Chr.) werd met zijn drie legioenen – bestaande uit ongeveer 20.000 man plus gevolg bestaande uit kooplieden, slaven, belastinginners en dergelijke – in de pan gehakt door een coalitie van tenminste vier Germaanse stammen onder leiding van de Cheruskische aanvoerder en edelman [Arminius](#) (* ca. 18 v.Chr. - † ca. 19 n.Chr.). Deze slag leidde een zevenjarige oorlog in, waarbij op last van keizer [Augustus](#) (* Rome, 23 september 63 v.Chr. – † Nola, 19 augustus 14 n.Chr.) aan het eind van deze oorlog de rivier de Rijn als grens van het Romeinse Rijk werd vastgesteld.

Afb. #.: Schematische kaart van de Varusslag anno 9 n.Chr. ter hoogte van Kalkriese en het Teutoburgerwoud.

Welke kunstliefhebber herinnert zich niet het geromantiseerde schilderij van Rembrandt Harmensz. Van Rijn – getiteld: “De samenzwering van de Bataven onder [Claudius Civilis](#)” (vervaardigd 1661-1662) –, welke zich normaliter in het Nationalmuseum te Stockholm bevindt (zie Afb. 2)? [Gaius Julius Civilis](#)

(geboren 25 n.Chr.) leidde de opstand van de Bataven tegen de Romeinen in de jaren 69 en 70. De enige kennis over hem komt van de *Historiae* van de Romeinse schrijver [Tacitus](#) (ca. 56-117 n.Chr.).

Afb. 3.: De samenzwering van de Bataven onder Claudius Civilis (1661– 1662), Nationalmuseet Stockholm.ⁱⁱ

De Franken

De **Franken** (linguïstisch vallend onder de Rijn – Weser-stammen, zie afbeelding 1) waren een federatie van reeds eerder bekende Germaanse stammen, die rond het midden van de 3e eeuw na Christus tot stand kwam. Wellicht verbonden deze stammen zich onder Saksische druk nabij de limes langs de Rijn van het Romeinse Rijk. Vanuit hun oorspronkelijke gebied in het noordoosten van Nederland (≈ de huidige provincie Groningen) en het noordwesten van Duitsland (≈ het historische Ostfriesland in huidige politieke deelstaat Nedersaksen), staken ze vanaf de 4e eeuw de Rijn grens over en vestigden zich in de Romeinse provincie [Germania Inferior](#) of Neder-Germarië. Later breidden ze hun machtsgebied uit naar het huidige België en Frankrijk. Men gaat ervan uit dat de Franken oorspronkelijk zijn ontstaan als een soort verbond tussen diverse Germaanse stammen. Genoemd worden de [Usipeti](#), [Tencteri](#), [Sugambri](#) en [Bructeri](#), die woonden in het dal van de Rijnⁱⁱⁱ en Neder-Rijn^{iv}.

Hieronder staat een chronologische **lijst van Frankische koningen en keizers**. Onder de Franken was het niet gebruikelijk dat de oudste zoon het alleenrecht op de opvolging had, maar dat ook de andere zonen een gelijk deel kregen. Het Frankische Rijk werd daarom meerdere malen verdeeld en weer verenigd, en voorgoed gesplitst in de jaren 887-888.

Merovingische Huis (5e eeuw-751)

(Zie ook [Merovingen](#) voor een grafische voorstelling van de chronologie en de territoriale verdelingen van deze dynastie).

[Pharamond](#) (ca. 370) 418-428

[Chlodio](#) (ca. 395) 428-447

[Merovech](#) (ca. 417) 447-458

[Merovech de Jongere](#)

447-458 [Childerik I](#) 458-481

[Chlodovech \(Clovis I\)](#) 481-511

Na de dood van Clovis werd zijn rijk onder zijn vier zonen verdeeld.

Afb. 4: Verdeling van het Frankische rijk onder de zonen van Clovis I.

Reims

Theuderik I 511-534

Theudebert I 534-548

Theudowald 548-555

Orléans

Chlodomer 511-524

Parijs

Childebert I 511-558

Soissons

Chlotharius I 511-561

In 558 werd Chlotharius I alleenheerser over het Merovingische rijk en na zijn dood werd zijn Rijk onder zijn vier zonen verdeeld.

Austrasië (Reims)Sigebert I 561-575Childebert II 575-596Theodebert II 596-612Theuderik II 612-613 Sigebert II613**Bourgondië** (Orléans)Gontram 561-592Childebert II 592-596Theuderik II 596-613**Neustrië** (Parijs)Charibert I 561-567Chilperik I 567-584Chlotharius II 584-629**Neustrië** (Soissons)Chilperik I 561-584

In 613 werd Chlotharius II alleenheerser over het Merovingische rijk.

Chlotharius II 584-629Dagobert I 629-639629-632 onderkoninkrijk Aquitanië (Toulouse).Charibert II 629-632Chilperik II 632

Na de dood van Dagobert I werd zijn rijk onder zijn twee zonen verdeeld.

AustrasiëSigibert III 639-656Childebert de Geadopteerde 656-662Childerik II 662-675**Neustrië**Clovis II 639-657Chlotharius III 657-673Theuderik III 673

Na de dood van Chlotharius III en de mislukte benoeming van Theuderik III in 673 werd Childerik II "alleenheerser" over het Merovingische Rijk. Na zijn dood in 675 viel het rijk weer uiteen.

AustrasiëClovis (III) 675-676 (?)Dagobert II 676-679**Neustrië**Theuderik III 675-691

In 687 wordt Theuderik III ook erkend als koning van Austrasië, zodat het rijk weer is herenigd.

Clovis IV (III) 691-695Childebert III 695-711Dagobert III 711-715Chilperik II 715-721 (Daniël)(Tegen)koning in Austrasië Chlotharius IV 717-719Theuderik IV 721-737Interregnum 737-743Childerik III 743-751 en zijn zoon prins Theuderik (V)

Karolingische Huis (751-987)

Koningen der Franken (751-843) en "Romeinse keizers" (800-924)

De titel "Koning der Franken" (Latijn: *Francorum Rex* of *Rex Francorum*; Frans: *Roi des Francs*) werd gebruikt in het Frankische Rijk en het latere Frankrijk tot in de 12e eeuw voor de hoogste heerser; deze titel werd pas tijdens de regering van Filips II van Frankrijk vervangen door "Koning van Frankrijk" (Latijn: *Franciae Rex* of *Rex Franciae*; Frans: *Roi de France*). In 800 kwam de titel van "Romeinse keizer" (eigenlijk "Keizer der Romeinen"; Latijn: *Romanorum Imperator*) daar bij (Translatio imperii).

- 751 - 768: Pepijn de Korte, na zijn dood werd het rijk verdeeld over zijn zonen Karloman en Karel
 - 768 - 771: Karloman I samen met Karel de Grote
 - 768 - 814: Karel de Grote na de dood van zijn broer Karloman in 771 koning over het gehele rijk; vanaf 800 ook "Romeinse keizer", gekroond door de paus.
 - 814 - 840: Lodewijk de Vrome, wordt geteld als **Lodewijk I** van Frankrijk. Hij was in 813 door zijn vader Karel al tot medekeizer gekroond, maar liet zich in 816 ook door de paus kronen tot "Romeinse keizer".
 - 840 - 855: Lotharius I, koning der Franken en "Romeinse keizer". Werd in 843 gedwongen zijn rijk te verdelen onder zichzelf en zijn broers; alle Frankische 'deelkoningen' maakten sinds 840 aanspraak op de titel "Koning der Franken".
 - Verdrag van Verdun 843: Verdeling van het Frankische Rijk in West-Francië, Midden-Francië en Oost-Francië (zie verderop). Formeel gezien was het Rijk nog een eenheid, waarbinnen één koning de titel "keizer" kreeg als eerste onder zijns gelijken.
 - Verdrag van Prüm (855): Verdeling van Midden-Francië onder de zonen van Lotharius I.
Ook Midden-Francië was formeel gezien nog een eenheid en onderdeel van het Frankische Rijk. Sinds 855 was de titel "Romeinse keizer" verbonden met de titel "Koning van Italië". Iedere koning van Italië liet zich tot keizer kronen door de paus.
 - 855 - 875: Lodewijk II, "koning van Italië" en "Romeinse keizer".
 - 875 - 877: Karel de Kale (sinds 875 "koning van Italië")
 - 881 - 887: Karel III de Dikke (sinds 879 "koning van Italië")
 - 896 - 899: Arnulf van Karinthië (sinds 894 tegenkoning van Italië; Romeinse tegenkeizer)
 - 901 - 905: Lodewijk de Blinde (sinds 900 tegenkoning van Italië, hoorde tot de Bossoniden)
 - 915 - 924: Berengarius I van Friuli (sinds 888 "koning van Italië")
- Met Berengarius stierf de Karolingische lijn van "Romeinse keizers" uit.

Koningen van West-Francië, Midden-Francië en Oost-Francië (843-888)**West-Francië**

Karel de Kale 840-877
Lodewijk II, de Stamelaar 877-879
Lodewijk III van Frankrijk 879-882
Karloman van Frankrijk 879-884
Karel III de Dikke 884-887

Zie verder:
Koningen van Frankrijk

Midden-Francië

Lotharius I 840-855
Lotharius II (in Lotharingen) 855-869
Karel van Provence (in Bourgondië) 855-863
Lodewijk II (in Italië) 855-875

Oost-Francië

Lodewijk II, de Duitser 840-876
Lodewijk III, de Jongere 876-882
Karel III, de Dikke 882-887
Arnulf Ivan Karinthië 887-899
Zwentibold 899-900
Lodewijk IV, het Kind 900-911

Zie verder:
Rooms-Duitse koningen en keizers

Lotharingen (880), Italië (951) en Bourgondië (1033) komen uiteindelijk aan Oost-Francië/het Heilige Roomse Rijk. Na 887/888 was het Frankische Rijk voorgoed gesplitst in een west- en oostdeel en is het beter om van Frankrijk en het Heilige Roomse Rijk (wat grofweg het gebied van Duitsland, de Lage Landen, Oostenrijk, Zwitserland en Noord-Italië omvatte) te spreken. Vanaf 962 nemen de Duitse koningen de Romeinse/Roomse keizertitel over van hun Frankische voorgangers over, terwijl de Franse koningen zich tot +/- 1204 *Koning der Franken* blijven noemen.

Afb. 5.: De Frankische tijd in de Nederlanden.

De Merovingen

De **Merovingen** (Frans: Merovingiens, Duits: Merowinger) waren een dynastie van Franken uit de hoogste militaire rangen die in onze contreien in dienst stonden van de laatste Romeinse keizers. Bij de val van het West-Romeinse Rijk, officieel in 476 n.Chr., ontstond er een machtsvacuüm dat door de Merovingen werd ingevuld.

De Karolingen

De **Karolingen** (Frans: Carolingiens, Duits: Karolinger) waren een dynastie die het Franse Rijk regeerde van de 8e tot de 10e eeuw. De dynastie nam het Frankische rijk over van de Merovingen in 751, door Pepijn de Korte.

BRONNEN / LITERATUUR, een selectie

- ❖ Baijot, M.A., B. Mailleux & M.F. Mathebe (red.), 1988. Au temps des Mérovingiens: Exposition du 2 avril au 31 octobre 1988, Musée de Wéris.
- ❖ Blok, D.P., 1974. De Franken in Nederland. Fibula-Van Dishoeck. Bussum, 2e herziene druk.
- ❖ Chirac, J. & H. Kohl (Schirmherrschaft), 1996. Die Franken: Wegbereiter Europas. Vor 1500 Jahren: König Chlodwig und Seine Erben. Ausstellung Reiss-Museum Mannheim, Museum für Völkerkunde 8. September 1996 bis 6. Januar 1997. Verlag Philipp von Zabern, Mainz.
- ❖ Döbler, H., 1992. Die Germanen, Legende und Wirklichkeit von A – Z: Ein Lexikon zur europäischen Frühgeschichte. Sonderausgabe für Gondrom Verlag GmbH & Co. KG, Bindlach.
- ❖ Durand (directeur), M., 1988. Revue archéologique de Picardie, trimestriel N° 3-4. Actes des VIIIe journées internationales d'archéologie Mérovingienne. Imprimerie Dequoque, Chevrières.
- ❖ Es, W.A. van & W.A.M. Hessing (red.), 1994. Romeinen, Friesen en Franken in het hart van Nederland van Nederland: van Traiectum tot Dorestad (50 v.Chr. – 900 n.Chr.). Riksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1994, 2e druk.
- ❖ Jung, E.F., 1993. Die Germanen: von der Frühzeit bis zu Karl dem Großen. Weltbild-verlag GmbH, Augsburg.
- ❖ Otte, M. & J. Willems (édités), 1986. La civilisation Mérovingienne dans le bassin Mosan: Actes du colloque international d'Amay-Liège du 22 au 24 août 1985. . ERAUL 22 / CAHC.
- ❖ Pülhorn, W., 1987. Germanen, Hunnen und Awaren: Schätze der Völkerwanderungszeit. Die Archäologie des 5. und 6. Jahrhunderts an der mittleren Donau und der östlich-merowingische Reihengräberkreis Ausstellung vom Germanischen Nationalmuseum Nürnberg in Zusammenarbeit mit dem Museum für Vor- und Frühgeschichte der Stadt Frankfurt am Main. Verlag GNM, Nürnberg.
- ❖ Taayke ed. *et al.*, 2003. Essays on the early Franks. Groningen Archaeological Studies 1. Barkhuis & Groningen University Library, Groningen.
- ❖ Wallace-Hadrill, J.M., 1988. The barbarian west: 400 – 1000. Basil Blackwell Ltd., Oxford, 1988, 5th revised edition.
- ❖ Wikipedia, de vrije encyclopedie.

ⁱ De naamgeving van deze persoon in de geschiedenis is niet eenduidig.

ⁱⁱ Huidige afmeting b. 309 x h. 196 cm. (oorspronkelijk ongeveer 550 x 550 cm.?) ten opzichte van “[De nachtwacht](#)”(1642) b 453,5 cm. x h. 379,5 cm. (oorspronkelijk 500 bij 387 cm.). Rembrandt maakte ‘De samenzwering van Claudius Civilis’ voor het stadhuis in Amsterdam, het huidige Paleis op de Dam. Toen het daar om onbekende redenen weer weg moest kreeg de schilder het terug. Vanwege het grote formaat was het lastig te verkopen. Daarom sneed Rembrandt een deel van het schilderij eraf. Het resterende deel is 3 bij 2 meter” (NOS Nieuws, Dinsdag 11 maart 2014. Tijdelijke expositie in het Rijksmuseum in verband met renovatie Nationalmuseet Stockholm en de goede wederzijdse banden met Nederland).

ⁱⁱⁱ De middenloop van de Rijn, het stroomgebied van tussen Bingen / Rüdesheim en Bonn, heet de Midden-Rijn

^{iv} De Neder-Rijn stroomt van Bonn, Duitsland, naar de Noordzee bij Hoek van Holland, Nederland.